

Bukowski, Henryk

Ludmiła Karpowiczowa 1903-1973

Kwartalnik Historii Nauki i Techniki 19/1, 123-126

1974

Artykuł umieszczony jest w kolekcji cyfrowej Bazhum, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych tworzonej przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego.

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie ze środków specjalnych MNiSW dzięki Wydziałowi Historycznemu Uniwersytetu Warszawskiego.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.



LUDMIŁA KARPOWICZOWA
(1903—1973)



W dniu 25 września 1973 r. zmarła w drodze do pracy doc. dr Ludmiła Karpowiczowa, dyrektor Ogrodu Botanicznego UW, członek Komitetu Historii Nauki i Techniki PAN, redaktor naukowy zeszytów botanicznych w „Studiach i Materiałach z Dziejów Nauki Polskiej”, redaktor „Biuletynu Ogrodów Botanicznych”.

Pogrzeb tragicznie zmarłej doc. dr L. Karpowiczowej odbył się w Warszawie 1 października 1973 r. na Cmentarzu Powązkowskim (kwatery 349). Nad otwartą mogiłą żegnały Zmarłą: dziekan prof. dr A. Skirgiełło w imieniu Rektora UW i Wydziału Biologii oraz dyrektor prof. dr I. Rejment-Grochowska w imieniu Instytutu Botaniki. Zaslugi Zmarłej uczcili także: przewodniczący Zarządu Głównego Polskiego Towarzystwa Botanicznego prof. dr T. Gorczyński oraz dyrektor Ogrodu Botanicznego w Poznaniu doc. dr A. Łukasiewicz.

Doc. dr L. Karpowiczowa urodziła się 13 II 1903 w Sarykamysz (Kaukaz) z ojca — lekarza Mieczysława Chlewińskiego i matki Marii z Leszczyńskich. Szkołę średnią ukończyła w Winnicy (Podole). W latach 1921—1925 studiowała biologię na Wydziale Matematyczno-Przy-

rodniczym UW, doktoryzowała się u prof. dr B. Hryniewieckiego z botaniki w 1929 r.

Ogrodowi Botanicznemu UW poświęciła ćwierć wieku wyteżonej, prawdziwie ofiarnej pracy na stanowisku st. asystenta, adiunkta i od roku 1960 — kierownika.

W siedzibie dyrekcji Ogrodu Botanicznego UW doc. dr L. Karpowiczowa organizowała — jako przewodnicząca — pamiętne zebrania naukowe historyków botaniki, tworzących zespół w Zakładzie Historii Nauki i Techniki PAN. Tutaj odbywały się dyskusje nad zamierzonymi publikacjami. Przed objęciem redakcji zeszytów botanicznych przez doc. dr L. Karpowiczową jeden tylko wydrukowano numer, pod Jej zaś redakcją siedem zeszytów: 12 (1966), 13 (1967), 14 (1968), 16 (1969), 19 (1970), 21 (1971), 24 (1973) z 38 pracami 44 autorów.

Doc. dr L. Kapowiczowa redagowała również przez 20 lat „Biuletyn Ogrodów Botanicznych”, początkowo (od r. 1954) drukowany w „Acta Societatis Botanicorum Poloniae”, później (od r. 1957) w „Wiadomościach Botanicznych”. Co kwartał ukazywały się prace, dotyczące przeważnie doświadczeń aklimatyzacyjnych. Pod redakcją Zmarłej ukazało się ich 240.

W tej samej pracowni botanicznej doc. dr L. Karpowiczowa organizowała bardzo liczne zebrania naukowe Komisji Nazewnictwa, powołanej do życia 10.III.1962 i mającej za zadanie ustalić polskie nazwy roślin obcego pochodzenia. W latach 1963—68 ukazało się 5 zeszytów „Projektów nazw roślin zielnych i drzewiastych”. Powstał z nich pod redakcją doc. dr L. Karpowiczowej „Słownik nazw roślin obcego pochodzenia” w 1972 oraz Suplement do tego Słownika w 1973.

Zmarła była żarliwą popularyzatorką wiedzy botanicznej. Przez 22 lata przewodniczyła Komisji Popularyzacji w Zarządzie Głównym PTB. Na jubileuszowym Zjeździe PTB w 1972 doc. dr L. Karpowiczowa przeprowadziła powołanie nowej Sekcji Ogrodów Botanicznych i Arboretów oraz przedstawiła osiągnięcia wspomnianej Komisji: wystaw 114, pogadanek i wykładów radiowych 84, reportaży w Telewizji 8, pokazów filmów botanicznych 54.

Według informacji, uzyskanych w kilku redakcjach Telewizji, zachowały się do dziś jedynie szkice scenariuszy, powstałych przy udziale Zmarłej. Reportaże z Ogrodu Botanicznego UW były transmitowane przeważnie bezpośrednio; jeśli zaś były utrwalane na taśmie magnetowidowej (w kolorze!), to na krótko, bo wnet je kasowano. Trzeba wyrazić głęboki żal, że takiemu losowi uległ przesłiczny reportaż z 28 V 72, emitowany 11 VI 72 i już 14 VI 72 skasowany na taśmie. Tylko w pamięci uczestników i widzów zachował się piękny wykład w Ogrodzie doc. dr L. Karpowiczowej, która urzekła nas talentem narratorskim, wyborną dykcją oraz dystynkcją postaci. Wytworny smak dyrektorki Ogrodu ujawniał się w czasie wystaw, pokazów pięknych kwiatów. Ogromne uznanie zyskała wystawa 29 IX 63 pod hasłem *Piękno jesieni*.

Kierowany przez doc. dr L. Karpowiczową Ogród Botaniczny UW był znany w świecie naukowym. Potwierdzeniem wysokiej o nim opinii było jego wejście w maju 1966 r. do Międzynarodowego Towarzystwa Ogrodów Botanicznych. Do Warszawy często przybywali wybitni cudzoziemscy specjaliści, zawsze z uznaniem wypowiadając się o poziomie naukowym Ogrodu. Doc. dr L. Karpowiczowa rewizytowała niektóre ośrodki zagraniczne. W czerwcu 1960 r. odbyła podróż do NRD,

w kwietniu i maju 1961 r. — do Włoch, gdzie m.in. zwiedziła jubileuszową, światową wystawę kwiatów w Turynie. W 1965 r. bawiła w Wielkiej Brytanii na zaproszenie prof. H. R. Fletchera, dyrektora Ogrodu Botanicznego w Edynburgu i prezesa Międzynarodowego Towarzystwa Ogrodów Botanicznych.

Tak znany i często odwiedzany Ogród przyozdobiła doc. dr L. Karpowiczowa zrekonstruowanymi po zniszczeniach wojennych pomnikami: Michała Szuberta (5 V 1962) i Jakuba Wagi (30 V 1964). W historycznych fundamentach Świątyni Opatrzności odnowiła zniszczoną przez okupantów kamienną tablicę ku czci Konstytucji Trzeciego Maja. U wejścia do Ogrodu umieszczony został przez Dyрекcję ogromny gład narzutowy z wykutym w nim napisem, głoszącym zasługi prof. dr Z. Wóycickiego, prof. dr B. Hryniewieckiego i prof. dr R. Kobendzy. Odsłonięcie gładu nastąpiło 18 V 1968 w dniu obchodu 150-lecia Ogrodu Botanicznego UW. Staraniem Zmarłej wybyty był przez O. Gorola medal jubileuszowy z wizerunkiem Michała Szuberta i zarysem najokazalszego drzewa w Ogródzie, buka zwyczajnego. Prezydium Stołecznej Rady Narodowej nadało Dyrektorowi Ogrodu medal „VII wieków Warszawy”. W cztery lata po tym jubileuszu odbyły się w dniach 19—22 września 1972 r. uroczystości 50-lecia PTB. I tu również udział Doc. dr L. Karpowiczowej był najwybitniejszy. Pod Jej redakcją naukową wyszedł w 1972 r. w „Monografiach z Dziejów Nauki i Techniki” tom LXXVII pt. *50 lat Polskiego Towarzystwa Botanicznego*.

Trzeci jubileusz miał się odbyć 26 września 1973 r. ku czci 25-lecia pracy Doc. dr L. Karpowiczowej w Ogródzie Botanicznym UW. Przygotowano piękny adres na pergaminie. Ale jubileusz się nie odbył: w przeddzień doc. dr L. Karpowiczowa zmarła.

O Jej życiu wolno powiedzieć: *la vie digne d'être vécue*.

W bogatym dorobku naukowym Zmarłej (41 pozycji w latach 1929—1973) do historii botaniki należą prace, dotyczące Ogrodu Botanicznego UW, Polskiego Towarzystwa Botanicznego, botanicznych zbiorów ikonograficznych Władysława Zaleskiego i rodzaju Copernicia, nazwanego tak ku czci Kopernika.

W 1967 PWN wydał 72 stronicową monografię historyczną doc. dr L. Karpowiczowej *150 lat Ogrodu Botanicznego Uniwersytetu Warszawskiego*. (Ukazanie się tej monografii poprzedziło uroczystości jubileuszowe z 1968). W pracy tej są trzy obszerne obcojęzyczne (angielskie, francuskie i rosyjskie) streszczenia. Monografia wymienia m.in. wydawnictwa własne Ogrodu Botanicznego UW w latach 1947—1967, informuje o wizytach obcych botaników i wyjazdach służbowych zagranicę.

W 1972 r. Ossolineum wydało pod redakcją doc. dr L. Karpowiczowej tom o 151 stronach pt. *50 lat Polskiego Towarzystwa Botanicznego*. Doc. dr L. Karpowiczowa jest we wspomnianym tomie także autorką rozdziału *Komisja Popularyzacyjna wiedzy botanicznej Polskiego Towarzystwa Botanicznego*.

W zeszycie 3 tomu XIV „Kwartalnika Historii Nauki i Techniki” Zmarła ogłosiła pracę historyczną *Sylwetka Władysława Zaleskiego (1852—1925) na tle jego zainteresowań botanicznych*. Autorka przedstawiła dzieje słynnej ikonoteki botanicznej patriarchy antiocheńskiego, Władysława Zaleskiego. Do dziś pracownicy naukowci Ogrodu Bota-

nicznego UW. i inni botanicy korzystają ze zbiorów Zaleskiego w identyfikowaniu roślin szklarniowych.

Ostatnią publikacją Zmarłej była wydana w nrze 3 rocznika 1973 „Biuletynu Ogrodów Botanicznych” praca historyczna *Mikołaj Kopernik a botanika*. W pracy tej jest świetna reprodukcja portretu Kopernika z konwalia, wydanego w Wittenberdze w oficynie kauffmannowskiej.

Zmarła była odznaczona za swe zasługi na polu naukowym: w 1955 r. Medalem X lecia, w 1956 r. Złotym Krzyżem Zasługi, w 1972 r. Krzyżem Kawalerskim Orderu Polski Odrodzonej.

Henryk Bukowiecki